

KİTAP TANITIMI

Edagül TÜRKER*

TOPLUMUN MODERN, AİLENİN HANIM KADINLARI *TÜRK MODERNLEŞMESİNİN CİNSİYETİ* Serpil Sancar, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014

Son yıllarda Türk toplumunda kadının yeri üzerine yapılan çeşitli söylemlerle sıkça karşılaşmaktayız. Kadınlar birer birey olmaktan çok, hep bir başkasının üzerinden ele alınmakta ve bu bağlamda belirli rol ve görevler çerçevesinde görülmektedirler. Toplumumuzda kadın ya çocukların annesi, ya erkeğin karısı, ya babanın kızı ya da devletin kadınlarıdır.

Günümüzde sürekli olarak vurgulanan bu aitlik kuşkusuz sadece bugünün muhafazakar ideolojisinin bir sonucu değildir. İdeolojik farklılıklar gözetmeksizin kadınlar her dönem belli projelerin nesnelere olmuştur. 2000'lerin Türkiye'sinde ailenin içinde dolayısıyla özel alanda konumlandırılmaya çalışılan kadınlar, benzer söylemlere erken cumhuriyet döneminde de maruz kalmışlardır. 1930'lu yıllarda yeni kurulan devletin anası, modern kızı ve aydın Türk kadını olarak sahneye çıkarılan kadınlar, modern Türkiye'nin Batı'ya dönük yüzünü temsil etmişlerdir. Şüphesiz ki, o dönem içinde Osmanlı'dan alınan gelenekselci mirasa karşın, kadınlar devrim niteliğinde belli siyasal ve sosyal hakları elde etmişlerdir. Fakat bu haklar dönemin Batıcı-modernleşmeci projenin bir sonucu olduğundan, kadınlara sözde özgürlüklerden fazlasını getirememiştir. Bu bağlamda Serpil Sancar'ın İletişim Yayınlarından 2012 yılında çıkan '*Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti; Kadınlar Aile, Erkekler Devlet Kurar*' kitabı feminist yazında önemli bir yere sahiptir. Sancar'ın bu kitabı Kemalist ideolojinin bizlere yansıtıldığını-

* MA, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Bilim Dalı, edagltrkr@gmail.com

dan farklı olarak, o döneme feminist bir gözle bakmamızı sağlarken aynı zamanda günümüzdeki benzer söylemleri de değerlendirmemizde kayda değer bir katkıda bulunmaktadır.

1930'lu yıllar sadece Türkiye'de değil, Avrupa'da da köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Yeni ulus devletler kurulurken, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda devrim niteliğinde reformlar yapılmıştır. Türkiye'de Avrupa'dan farklı olarak yapılan değişiklikler toplumsal yapıyı yeniden şekillendirmeyi amaçlamıştır. Bu da her zamanki gibi devletin iktidarını güçsüzlükleri üzerine kurduğu¹ kadınları değiştirmek ve denetlemekle başlamıştır. Kadın, toplumun dışarıya yansıyan yüzü olarak kabul edildiğinden kadının modernleşmesi akabinde toplumda modernleşmeyi de getirecektir anlayışıyla hareket edilmiştir. Modern Türkiye'nin yaratılması için devletin ilkelerinin öğretildiği modern ailelerin kurulması öncelikli hedefler arasına alınmıştır. Yeni kurulacak olan bu modern aileler, başında bir erkek reisin olduğu, kadının aile bireylerine gönüllü hizmet ettiği bir model olarak tasvir edilmiştir. Erkek hem ailenin reisi hem de ulusun kurucusu ve koruyucusu olarak toplumda konumlandırılırken, kadınlar ulusun geleceği ve garantisi olan çocukların yetiştiricisi olmaktan öteye gidememişlerdir. Aynı zamanda kadınlar toplumun yeniden üreticisi olarak görüldüğünden, tıpkı bugün olduğu gibi anelik üzerinden yüceltilmişlerdir. Bu da yazarın da vurguladığı üzere biyoloji üzerinden yeni bir cinsiyet rejiminin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazar kitabının ilk bölümlerinde kadının denetiminin ulus devletlerin milliyetçi projelerinin bir sonucu olduğunu belirtirken aynı zamanda bu projelerin hangi söylemler etrafında oluşturulduğunu bizlere anlatmaktadır. Türk kadını artık Osmanlı geleneğinden sıyrılarak Batılı modern kadın olmuştur. Okullarda eğitim almaya başlayan, çeşitli sanat dallarıyla ilgilenen Türk kadını, aydın olduğu kadar da iffetli ve namusludur. Milli kültürün sınırlarını temsil eden kadınlar dönemin önemli yazarlarınca ele alınmaktadır. Sancar, kitabında çokca yer verdiği dergi ve gazete yazılarıyla dönemin ideolojik yapısını gözler önüne sermektedir. Örneğin Kadro dergisinin bilinen yazarlarından Yakup Kadri medeniyetin kadınlara vazifelerini unutturmaması gerektiğini hatırlatan bir yazı kaleme almıştır.² Benzer söylemlere dönemin

¹ Catharine A. Mackinnon, **Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru**, çev. Türkan Yöney, Sabir Yücesoy, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s. 118

² Serpil Sancar, **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 115

diğer ünlü dergilerinden olan Tan ve Hayat'ta da sıkça karşılaşılmaktadır. Bu dönemde öne çıkan bir diğer önemli söylem ise doğurganlık üzerine olmuştur. Bu bağlamda Anadolu kadını yüceltilirken, yine dönemin bir diğer önemli yazarı İsmail Hakkı Baltacıoğlu şehirli kadınların da doğurması gerektiğini, ulusun ancak bu şekilde büyüyebileceğini vurgulamıştır.³

Kitabın ilerleyen bölümlerinde romanlar üzerinden dönemi inceleyen yazar, aşırı Batılılaşmaya karşı bir tavır alındığını bunun da çeşitli edebi eserlere yansıdığını söylemektedir. Bu edebi eserlerin ana teması toplumun yozlaşması üzerine kurulmuştur. Bu yozlaşmanın da kuşkusuz kadınların Batılılaşmayla birlikte Türk toplumunun ahlaki değerlerinden uzaklaşmasıyla ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Bu anlamda yazar, dönemin romanlarında muhafazakar bir çizginin hakim olduğunu söylemektedir. Modernliđin muhafazakarlıktan uzaklaştıkça topluma zarar verdiği iddia edilmiş, bu yüzden de kadının geleneksel yapıdan ayrılmasını önleyecek söylemler üretilmiştir.

Kitabın son bölümünde yazar aile odaklı modernleşmenin muhafazakar modernlikle birleştirdiği 1945 ile 1965 arası dönemi çeşitli gazeteler üzerinden ele alıyor. Dönemin en çok okunan Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet ve Zafer gazetelerini tarayan yazar, bu yıllar içinde kadınlarla ilgili yapılan haberleri, yazıları inceliyor. Evlilik, cinsellik, kürtaj, eğitim, iş yaşamı, siyaset gibi pek çok farklı konuda kadınlarla ilgili yayımlanan yazıları inceleyen yazar, dönemi anlama açısından okuyucuya geniş bir yelpaze sunmaktadır.

1980'li yıllara kadar eleştirilmeyen erken dönem cumhuriyet rejimi politikaları ne denli modernleşmeci olursa olsun kadınları devlet eliyle kamusal alana çıkarmayı hedeflemiştir. Kadını bireysel bir varlık olarak görmekten ziyade, toplumun gönüllü ve fedakar kadınları olarak ele alan modernleşmeci zihniyet bugün de benzer söylemler içinde dile gelmektedir. Bu bağlamda Serpil Sancar dünü anlamak ve bugünü yorumlamak açısından feminist literatüre değerli bir kaynak kazandırmıştır.

³ A.g.e.s. 122

